

Mål C-713/23

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande i enlighet med artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

23 november 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Naczelny Sąd Administracyjny (Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

8 november 2023

Klagande:

JC-T

MT

Motpart:

Wojewoda Mazowiecki

Saken i målet vid den nationella domstolen

Överklagande av ett beslut att avslå en ansökan om registrering i medlemsstatens folkbokföringsregister av ett bevis på äktenskap som har ingåtts av personer av samma kön, som är medborgare i denna stat, i en annan medlemsstat där en av dessa personer är medborgare

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Beslutet att avslå ansökan om registrering i folkbokföringsregistret av ett bevis på äktenskap som har ingåtts av personer av samma kön i en annan medlemsstat strider mot artiklarna 20.2 a och 21.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) – artikel 267 FEUF

Fråga som har hänskjutits för förhandsavgörande

Ska bestämmelserna i artiklarna 20.2 a och 21.1 FEUF, jämförda med artiklarna 7 och 21.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna samt med artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG tolkas så, att de utgör hinder för de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där en unionsmedborgare, som har ingått äktenskap med en annan unionsmedborgare (en person av samma kön) i en medlemsstat i enlighet med lagstiftningen i denna stat, är medborgare, att vägra att erkänna och registrera äktenskapsbeviset i det nationella folkbokföringsregistret och därigenom hindra dessa personer från att uppehålla sig i denna stat i detta civilstånd och med samma efternamn, med motiveringen att lagstiftningen i den mottagande medlemsstaten inte tillåter äktenskap mellan personer av samma kön?

Anförda bestämmelser i internationell rätt

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad konventionen) – artiklarna 8.1, 12 och 14

Anförda unionsbestämmelser

Fördraget om Europeiska unionen – artikel 6

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt – artikel 20.1, 20.2 a och artikel 21.1

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) – artiklarna 7, 21.1 och 45

Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG – artikel 2.1–2.3

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1191 av den 6 juli 2016 om främjande av medborgares fria rörlighet genom förenkling av kraven på framläggande av vissa officiella handlingar i Europeiska unionen och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 – artikel 4

Anförda nationella bestämmelser

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 (Republiken Polens konstitution av den 2 april 1997) – artiklarna 18, 31 och 47

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (lagen av den 25 februari 1964 om familj och förmyndarskap) – artiklarna 1.1, 3

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Civilprocesslagen av den 17 november 1964) – artikel 1138

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (lagen av den 4 februari 2011 om internationell privaträtt) – artikel 7

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (folkbokföringslagen av den 28 november 2014) (nedan kallad folkbokföringslagen) – artiklarna 3, 104.1, 104.2 och 104.5, 105.1 och 107.3

Anförd praxis från EU-domstolen

Dom av den 2 oktober 2003, Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539 – punkt 25

Dom av den 14 oktober 2008, Grunkin och Paul, C-353/06, EU:C:2008:559 – punkt 16

Dom av den 18 juli 2013, Prinz och Seeberger, C-523/11 och C-585/11, EU:C:2013:524 – punkt 23

Dom av den 2 juni 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401 – punkt 32

Dom av den 24 november 2016, Parris, C-443/15, EU:C:2016:897 – punkt 59

Dom av den 14 november 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862 – punkt 52

Dom av den 5 juni 2018, Coman m.fl., C-673/16, EU:C:2018:385 – punkterna 32, 35, 36

Dom av den 14 december 2021, Stolichna obshtina, rayon ”Pancharevo”, C-490/20, EU:C:2021:1008 – punkt 47

Särskilt anförd praxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen)

Europadomstolens dom av den 11 juli 2002 i målet Goodwin mot Förenade kungariket, ECLI:CE:ECHR:2002:0711JUD002895795

Europadomstolens dom av den 24 juni 2010 i målet Schalk och Kopf mot Österrike, ECLI:CE:ECHR:2010:0624JUD003014104

Europadomstolens dom av den 21 juli 2015 i målet Oliari mot Italien, ECLI:CE:ECHR:2015:0721JUD001876611

Europadomstolens dom av den 17 januari 2023 i målet Fedotova m.fl. mot Ryssland, ECLI:CE:ECHR:2023:0117JUD004079210

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Klagandena i förevarande mål, JC-T, som har dubbelt medborgarskap, polskt och tyskt, och MT, som är polsk medborgare, ingick äktenskap i Berlin (Tyskland). Efter det att äktenskap hade ingåtts antog JC-T även sin makes efternamn som en andra del av sitt efternamn. Även i Polen ändrades hans efternamn, på hans begäran, genom beslut av Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego m.st. Warszawy (chefen för folkbokföringskontoret i Warszawa) (nedan kallad chefen för folkbokföringskontoret) – i vilket födelseattester för de båda klagandena upprättades – genom att ett andra led tillades till efternamnet. Klagandena uppehåller sig för närvarande i Tyskland, men de önskar flytta och uppehålla sig i Polen, men i det civilstånd som följer av det ingångna äktenskapet och under de efternamn som de antagit efter äktenskapet.
- 2 Klagandena framställde en begäran till chefen för ovannämnda kontor om att deras utländska äktenskapsbevis skulle registreras i det polska folkbokföringsregistret. Med stöd av artikel 107 i folkbokföringslagen avslog chefen, genom sitt beslut begäran om inskrivning i folkbokföringsregistret av detta äktenskapsbevis, med motiveringen att polsk rätt inte tillåter äktenskap mellan personer av samma kön och att registreringen av detta äktenskapsbevis följaktligen skulle strida mot de grundläggande principerna i Republiken Polens rättsordning.
- 3 Klagandena överklagade det ovannämnda beslutet till den regionala guvernören för Masovien, som genom sitt beslut fastställde chefens beslut. Guvernören slog även fast att det rådde bristande överensstämmelse mellan mallen för det tyska äktenskapsbeviset och dess polska motsvarighet, vilket ledde till att namnen och efternamnen på två män skulle anges vid registreringen, men uppgifterna om en av dem skulle anges under rubriken ”kvinna”. I Polen kan ett äktenskap endast ingås mellan en man och en kvinna, varför det inte är tillåtet att skriva in uppgifter om två män som makar i folkbokföringsregistret, oavsett de olika rubrikerna i mallen för äktenskapsbevis.
- 4 Klagandena överklagade avslagsbeslutet till Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (Förvaltningsdomstolen i Warszawa, Polen) (nedan kallad förvaltningsdomstolen) och yrkade att de beslut om avslag på ansökan om registrering av det utländska äktenskapsbeviset skulle ogiltigförklaras.

- 5 I sin dom avslag förvaltningsdomstolen överklagandet med motiveringen att klagandena inte med fog kan anse att den skyldighet att skydda äktenskapet såsom en förbindelse mellan en man och en kvinna, vilken föreskrivs i artikel 18 i konstitutionen, inte innebär ett förbud mot registrering av samkönade äktenskap som ingåtts utomlands. Förvaltningsdomstolen konstaterade att hela det nationella rättssystemet utgör en sammanhängande helhet och att det vid tolkningen av bestämmelserna i konstitutionen inom ramen för de grundläggande principerna för rättsordningen inte kan bortses från bestämmelserna i en rättsakt av lägre rang. I artikel 1.1 i lagen om familj och förmyndarskap föreskrivs emellertid inte äktenskap som en förbindelse mellan personer av samma kön, eftersom äktenskap i denna artikel endast definieras som en förbindelse mellan en man och en kvinna. Om klagandenas uppfattning skulle godtas skulle detta innebära att äktenskap mellan personer av samma kön erkändes i den nationella rättsordningen, vilket inte föreskrivs i konstitutionen eller lagarna. Följderna av att ett utländskt äktenskapsbevis registrerades skulle således strida mot de grundläggande principerna i den polska rättsordningen. Förvaltningsdomstolen har även slagit fast att beslutet att inte att registrera ett äktenskapsbevis inte strider mot artiklarna 8 och 14 jämförda med artikel 12 i konventionen eller artikel 21.1 FEUF, eftersom den aktuella tvisten avser frågan om civilstånd, som inte har något samband med rätten att fritt röra sig och uppehålla sig i en medlemsstat.
- 6 Klagandena överklagade domen från förvaltningsdomstolen till Naczelny Sąd Administracyjny (Högsta förvaltningsdomstolen, Polen).

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 7 Enligt artikel 104.2 i folkbokföringslagen innebär registrering av en utländsk folkbokföringshandling att innehållet i handlingen på ett korrekt och ordagrant sätt överförs till det polska folkbokföringsregistret, såväl ur språklig synpunkt som ur formell synpunkt, utan något ingrepp i stavningen av för- och efternamn på de personer som anges i den utländska handlingen. I artikel 105.1 i folkbokföringslagen definieras registrering som en materiell-teknisk handling, varvid folkbokföringshandlingen ska förses med en anteckning om registreringen. Den omedelbara rättsliga konsekvensen av registreringen är att det upprättas en polsk folkbokföringshandling som ”bryter sig loss” från den ursprungliga handling varigenom händelsen registreras och som har samma bevisvärde som de folkbokföringshandlingar som upprättas i Polen till följd av registreringen av den rättsliga händelsen. Enligt artikel 107.3 i folkbokföringslagen ska chefen för folkbokföringskontoret avslå ansökan om registrering om registreringen skulle strida mot de grundläggande principerna i Republiken Polens rättsordning. Enligt artikel 7 i lagen om internationell privaträtt är utländsk lagstiftning inte tillämplig om dess tillämpning skulle få verkningar som strider mot de grundläggande principerna i Republiken Polens rättsordning.
- 8 Även om målet rör registrering, i samband med klagandenas förklaring om att de avser att flytta till och uppehålla sig i Polen (den mottagande medlemsstat som

inte erkänner äktenskap mellan personer av samma kön) i det civilstånd som följer av det äktenskap som de ingått i Tyskland och med de efternamn som antagits efter det att äktenskapet ingicks, hyser högsta förvaltningsdomstolen tvivel avseende tolkningen av artiklarna 20.2 a och 21.1 FEUF, enligt vilka unionsmedborgare har rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom en medlemsstats territorium med beaktande av de grundläggande rättigheterna, särskilt de som följer av stadgan, såsom rätten till respekt för privatlivet och familjelivet (artikel 7 i stadgan) och förbudet mot diskriminering på grund av bland annat sexuell läggning (artikel 21.1 i stadgan).

- 9 Högsta förvaltningsdomstolen har hänvisat till EU-domstolens praxis, där det betonas att frågor om civilstånd och därmed sammanhängande rättsregler om äktenskap är frågor som omfattas av medlemsstaternas behörighet och att unionsrätten inte inkräktar på denna behörighet (domar: Garcia Avello, punkt 25, Grunkin och Paul, C-353/06, punkt 16). Medlemsstaterna har ett utrymme för skönsmässig bedömning om huruvida samkönade äktenskap ska tillåtas eller inte (domen Parris, C-443/15, punkt 59), men staterna ska utöva denna behörighet i enlighet med unionsrätten och därför även i enlighet med rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier (domen Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, punkt 32).
- 10 Enligt EU-domstolens rättspraxis har medborgare i medlemsstaterna även en rätt till ett normalt familjeliv, tillsammans med sina familjemedlemmar, i såväl den mottagande medlemsstaten som i den medlemsstat där de är medborgare, när de återvänder dit (domar: Coman m.fl., punkt 32, och Stolichna obshtina, rayon "Pancharevo", punkt 47).
- 11 När det gäller artikel 2.2 i direktiv 2004/38, som innehåller en definition av begreppet familjemedlem som bland annat omfattar make eller maka, varvid begreppet "make eller maka" i den mening som avses i detta direktiv är könsneutralt och därmed kan omfatta en make eller maka av samma kön som unionsmedborgaren, kan en medlemsstat inte åberopa sin nationella rättsordning för att motsätta sig erkännande på dess territorium av ett äktenskap som denne tredjelandsmedborgare ingått med en unionsmedborgare av samma kön i en annan medlemsstat i enlighet med rättsordningen i den staten (domen Coman m.fl., C-673/16, punkterna 35 och 36).
- 12 Den omständigheten att det i den nationella lagstiftningen saknas bestämmelser som gör det möjligt att transkribera eller registrera en sådan förbindelse kan således inte undanröja skyldigheten att erkänna vissa bestämda verkningar av att en sådan förbindelse har ingåtts i den mottagande medlemsstaten. En unionsmedborgare som har utövat sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom andra medlemsstats territorier än ursprungsmedlemsstaten kan göra gällande de rättigheter som hänger samman med unionsmedborgarskapet även mot ursprungsmedlemsstaten (domen Prinz och Seeberger, punkt 23). Enligt artikel 21.1 FEUF har medlemsstaternas medborgare rätt att leva sitt familjeliv

såväl i den mottagande medlemsstaten som i den medlemsstat där de är medborgare, med sina familjemedlemmar vid sin sida (domen Lounes, punkt 52).

- 13 Högsta förvaltningsdomstolen har även påpekat att artiklarna 7 och 21.1 i stadgan har ett normativt innehåll som i allt väsentligt är identiskt med innehållet i artiklarna 8.1 respektive 14 i konventionen. Europadomstolen har i sin praxis tolkat dessa bestämmelser mot bakgrund av artikel 12 i konventionen, och Högsta förvaltningsdomstolen har påpekat att denna rättspraxis har utvärderats under de senaste 20 åren inom ramen för bedömningen av nationella bestämmelser om rättsligt erkännande av förbindelser av samma kön.
- 14 I målet Goodwin fann Europadomstolen således att de begrepp som används i artikel 12 i konventionen om rätten för en man och en kvinna att ingå äktenskap inte längre kunde förstås som könsbestämmande begrepp enbart på grundval av biologiska kriterier. I målet Schalk och Kopf framhöll Europadomstolen behovet av ett rättsligt erkännande av förbindelser mellan parter som, i egenskap av familj, kan åtnjuta det skydd som följer av artikel 8 i konventionen, även om den noterade att de stater som är parter i konventionen har ett visst utrymme för bedömning fram till dess att en lämplig lagstiftning införs. I målet Oliari slog Europadomstolen fast att bestämmelsen i artikel 8 i konventionen kan förstås så att den innebär en positiv skyldighet för de stater som är parter i konventionen att reglera den rättsliga ställningen för samkönade förbindelser i syfte att erkänna och skydda deras förbindelser.
- 15 I målet Fedotova tolkade Europadomstolen för första gången artikel 8 i konventionen på ett sådant sätt att de stater som är parter i konventionen är skyldiga att institutionellt reglera samkönade förbindelser och därmed erkänna och skydda dessa förbindelser på ett adekvat sätt. Enligt Europadomstolen kan privatlivet inte endast tolkas som rätten till privatliv, utan även som rätten att skapa och utveckla relationer med andra människor, och skyddet för den traditionella familjemodellen kan inte motivera att det inte finns någon form av rättsligt erkännande och skydd av rättigheter för personer av samma kön. Europadomstolen har gett staterna ett visst handlingsutrymme vad gäller formen för registrering av förbindelser med hänsyn till sociala aspekter, men har begränsat behovet av institutionalisering till partnerskap eller en annan förbindelse.
- 16 Högsta förvaltningsdomstolen är benägen att tolka de aktuella bestämmelserna i FEUF så, att de utgör hinder för att avslå en ansökan om registrering av ett utländskt äktenskapsbevis i det nationella folkbokföringsregistret, eftersom detta utgör ett uttryck för att den mottagande staten inte respekterar rätten till familjeliv för unionsmedborgare i det civilstånd som de har efter det att de ingått äktenskap i en medlemsstat i enlighet med lagstiftningen i denna stat, samtidigt som de utgör ett uttryck för diskriminering på grund av kön och sexuell läggning, och därmed hindrar dessa personer från att fullt ut utöva sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i denna stat. Det görs i unionsrätten ingen skillnad mellan en make och maka eller en partner med vilken en unionsmedborgare har ingått ett registrerat

partnerskap som familjemedlem på grund av kön, varför begreppet är könsneutralt.

- 17 Nationell lagstiftning om civilstånd, inbegripet äktenskap, omfattas av medlemsstaternas behörighet, men staterna bör utöva denna behörighet i enlighet med unionsrätten, inbegripet i enlighet med rätten till fri rörlighet. En nationell lagstiftning får inte åsidosätta de ”gemensamma värdena” (ingressen till stadgan) och därmed unionsmedborgarnas grundläggande rättigheter.
- 18 Det är emellertid även möjligt att tolka nämnda bestämmelser i EUF-fördraget på så sätt att de inte utgör hinder för nämnda avslag. Ett avslag på en ansökan om registrering på grund av att den mottagande medlemsstaten endast erkänner äktenskap mellan en man och en kvinna innebär inte att unionsmedborgare fråntas sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i denna medlemsstat, med det enda förbehållet att hänsyn tas till den nationella lagstiftningen i denna stat, enligt vilken förbindelser mellan personer av samma kön inte erkänns. Unionen respekterar ”de europeiska folkens mångfald i kultur och traditioner” (ingressen i stadgan).
- 19 Efter att ha erhållit ett svar på tolkningsfrågan kommer högsta förvaltningsdomstolen att pröva huruvida den omständigheten att det i den nationella lagstiftningen saknas bestämmelser för att registrera förbindelser mellan personer av samma kön innebär att skyldigheten att erkänna vissa verkningar av ingåendet av en sådan förbindelse åsidosätts.